

Rozumné zvířátko

Na motivy článku J. Peregrina „Co dělá člověka člověkem?“¹

Jiří Michálek —
jiri.michalek@c-box.cz

Tak se k nám zase vrátilo rozumné zvířátko, které doprovázelo filosofy po celá staletí a které se před časem někteří pokusili vyhnat z našich domovů. Noví myslitelé však pomocí teorií, předpokladů a vědeckých konstrukcí vrátili zvířátko zase mezi nás, abychom je mohli venčit v odborných časopisech. Jak to dokázali? Vytáhli z klobouku něco zaručeně zcela nového. Vypadá to jako živé, je to ale soubor mechanismů. A už se tomu neříká „animal rationale“, ale mluví se o genech a jejich mechanismech na jedné straně a na straně druhé o „kultuře“, která nějak povstala vývojem oněch mechanismů. Tohle milé zvířátko tu žije spolu s prasátko a oslíky, s žábami a žížalami, je ovšem mnohem flexibilnější, sedí na vrcholu vývojového stromu a ostatní zvířátka mu slouží jako medvědovi v pohádce o lese.

A co jsme se ještě dozvěděli od nových myslitelů? Výzkum kultury by se měl opírat o mechanismy, z nichž se skládá lidská mysl. Vývoj se děje podle programů – tedy podle jistého předem připraveného programu (to si snad nemyslí ani žádný biolog?!). Je toho ještě hodně, co působí až komicky, ale nebudme detailisty, stačí, že se vychází z novověké matematizované přírodovědy. Stačí, že živé se bere jako snůška mechanismů.

Už jsme slyšeli dříve od jiných myslitelů, že člověk je složitá chemická reakce či samoregulující se systém – všechno je to jistě svým způsobem pravda. Nicméně: Fyzikální přístup (fyzikální metody) u člověka zjistí jeho fyzikální vlastnosti, chemický přístup zjistí chemické vlastnosti, biologický přístup zjistí u člověka vlastnosti živočicha. Ale: Jaký přístup zjistí, kdo je to člověk

1 Peregrin, J., Co dělá člověka člověkem? „Povaha“ versus „potrava“. *Filosofický časopis*, 67, 2019, č. 5, s. 677–693.

jako člověk? Víme už sice, že podle toho, jakou metodu výzkumu zvolíme, takové dostaneme výsledky, ale některým to nevadí a navrhuji použít metody epidemiologie, abychom zjistili, jak se to má s kulturou. A tak se pak zřejmě také dovíme, jak se tato nákaza šíří.

Nebudeme se už muset zdržovat s nějakou filosofií – k tomu, abychom pochopili zoologii, a tím i ono rozumné zvířátko, nám postačí učebnice fyziky a chemie. Konečně se z chlubné filosofie dvacátého století zase stane (na druhý pokus) ancilla novověké vědy a bude moci umývat kádinky v laboratořích a uklízet kolem rafinovaných fyzikálních zařízení. Jak by řekli soudruzi: Celá ta židovsko-nacionalistická smečka husserlů a heideggerů a jejich zpátečnických přísluhovačů skončila po právu zapomenuta na smetišti dějin. Právě tato smečka kdysi do světa vytáhla s heslem „K věcem samým“ a myslela tím mimo jiné také **z věcí samých**, tedy např. člověka z člověka. Nechtěla něco neznámého (např. člověka) pochopit pomocí něčeho (zdánlivě) známého (např. zvířete) – ale my se tím ošálit nedáme.

To už je za námi. Teď máme všechno, zdá se, vědecky podloženo a nikdo nás nemůže podezírat z planého filosofování. Jenomže se nám do toho pleťte pan Čáp, který se cítí osamělý a chce suicidovat. Takový vysoce vyvinutý flexibilní mechanismus, kterého vývoj obdařil „kulturou“ a který se zřejmě jen vlivem starého dobrého zákona o změně kvantity v kvalitu stal člověkem. Ale co teď s tím? Všechno jsme pěkně od počátku převedli na mechanismy, geny, evoluční teorii, vývojové programy, flexibilitu apod. – a teď najednou pana Čápa netěší život? Nemá o kolečko víc? Anebo jsme si měli hned na počátku všimnout, že je to člověk?

Ale darovanému koni se nemá hledět na zuby. A tak, když už nám noví myslitelé nadělili rozumné mechanické zvířátko, můžeme si k tomu alespoň zazpívat známou árií z komické opery:

*„Milostné zvířátko
uděláme z vás,
kolem hrdla dáme
pozlacený pás.
Přehezká kraboška
skryje tvářičky...“*